

Україна без Господарського кодексу

Анотація

Посібник розрахований на адвокатів, медіаторів, юрисконсультів суб'єктів господарської діяльності, а також на студентів вищих учбових закладів, які готують фахівців в галузі права.

УКРАЇНА БЕЗ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ

- НОВЕ ПРАВОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ
- НОВІ ПРАВИЛА, ДОГОВОРИ
ТА РИЗИКИ

ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ТА ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ

Видавничий дім
«Центр української літератури»
Київ – 2026

Упорядники:

Шкляр Сергій Володимирович – доктор юридичних наук старший науковий дослідник НДІ публічного права;

Нікітін Володимир Вікторович – доктор юридичних наук, завідуючий кафедрою КНУБА

Григоренко Анатолій Володимирович – адвокат, Національна асоціація адвокатів України;

Григоренко Людмила Степанівна – адвокат, Національна асоціація адвокатів України;

Пляшко Юлія Анатоліївна – адвокат, Національна асоціація адвокатів України.

У 87 Україна без Господарського кодексу. — Київ: Видавничий дім «Центр української літератури», 2026. – 84 с.

ISBN 978-617-8783-11-2

Посібник розрахований на адвокатів, медіаторів, юрисконсультів суб'єктів господарської діяльності, а також на студентів вищих учбових закладів, які готують фахівців в галузі права

ISBN 978-617-8783-11-2

© Видавничий дім «Центр української літератури», 2026.

ВВЕДЕННЯ

У 1992 році Верховна Рада України ухвалила постанову, якою було затверджено Концепцію судово-правової реформи України.

У документі йшлося про необхідність підготовки одночасно з Цивільним кодексом України також *Господарського (Торгового) кодексу України*.

За основу було взято поширену стару назву господарської кодифікації, що використовується у багатьох європейських країнах, зокрема у Німеччині.

Під час роботи над проектом від терміну «Торговий» відмовилися та звернулися до французького досвіду найменування – «Господарський Комерційний Кодекс». Але на наступній стадії – під час обговорення у Верховній Раді України – від слова «Комерційний» теж відмовились і залишилося «Господарський Кодекс».

Поява Господарського кодексу України була викликана необхідністю систематизувати норми, що регулюють господарську діяльність, в окремий закон після розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності.

Господарський кодекс України (далі – ГКУ) був ухвалений 16 січня 2003 року та набрав чинності 01 січня 2004 року.

ГКУ відіграв важливу роль у становленні економічного законодавства незалежної України. Водночас його існування в умовах паралельного Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) створювало системну неузгодженість.

ГКУ втратив чинність 28 серпня 2025 року.

Скасування ГКУ – це крок до модернізації правового середовища, прозорості та зрозумілості для бізнесу, а також важливий елемент інтеграції України до європейського правового простору.

РОЗДІЛ 1.

СКАСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ ТА ПЕРЕХІД ДО НОВОЇ СИСТЕМИ ПРАВА

1.1. Законодавчі підстави скасування ГКУ.

ГКУ був прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 році як «економічна конституція бізнесу». Його прийняття було викликане необхідністю систематизувати та врегулювати господарські відносини в Україні після здобуття незалежності, створивши окрему галузь права.

ГКУ мав на меті забезпечити єдину правову основу для господарської діяльності, створивши чіткі правила для підприємців, а також відрізняючи його від інших правових інститутів, таких як цивільне право.

ГКУ містив положення про підприємницьку діяльність, державне регулювання, господарські санкції.

Основною проблемою ГКУ було те, що його норми **конфліктували із нормами Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), який був прийнятий Верховною Радою України одночасно із ГПУ 16 січня 2003 році і який також регулював підприємницькі відносини.** Зокрема, суперечності між ГКУ і ЦКУ полягали у різній судовій практиці через дублювання норм.

На скасування ГКУ значно вплинули позиції науковців і Європейського Союзу щодо потреби уніфікації приватного права.

Метою скасування ГКУ стало:

- створення **єдиної системи приватного права**, де всі договірні та підприємницькі відносини регулюються ЦКУ;
- **спрощення правозастосування** та усунення суперечностей між кодексами;
- **наближення українського законодавства до європейських моделей права** (насамперед німецької та французької).

1.2. Основні зміни, передбачені реформою.

1.2.1 Скасування ГКУ як законодавчого акту.

З 28 серпня 2025 року ГКУ **втратив чинність**. Відповідно, поняття «господарська діяльність», «господарські зобов'язання», «господарські санкції» перестали існувати у чинному законодавстві.

1.2.2. Інтеграція норм ГКУ в ЦКУ.

Найбільш важливі положення ГКУ були **перенесені до ЦКУ**, зокрема:

- про **підприємницьку діяльність** (Розділ I ЦКУ доповнено новими статтями);
- про **укладення, виконання та розірвання договорів у підприємницьких відносинах**;
- про **відповідальність сторін за порушення зобов'язань**;
- про **види господарських об'єднань** і корпоративні відносини.

1.2.3. Перерозподіл норм між іншими законами.

Окремі блоки ГКУ інтегровані у спеціальні законодавчі акти, зокрема до:

Закону України №755-IV від 15 травня 2003 року «Про державну реєстрацію юридичних осіб» (щодо програмного забезпечення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та ведення словника організаційно-правових форм);

Закону України №2275-VIII від 06 лютого 2018 року «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (щодо набуття товариством частки у власному статутному капіталі);

Закону України №2465-IX від 27 липня 2022 року «Про акціонерні товариства» (щодо функціонування корпоративного сектору);

Податкового та Бюджетного кодексів України (щодо фінансових аспектів господарювання).

1.2.4. Зміна термінології.

«Суб'єкт господарювання» → «**учасник цивільних правовідносин**» або «**підприємець**»;

«Господарський договір» → «**цивільно-правовий (підприємницький) договір**»;

«Господарські санкції» → «**цивільно-правова відповідальність**».

1.2.5. Перегляд підвідомчості судових спорів.

ЗМІСТ

Введення	3
Розділ 1. Скасування господарського кодексу: законодавчі зміни та перехід до нової системи права	4
1.1. Законодавчі підстави скасування гку.....	4
1.2. Основні зміни, передбачені реформою.....	4
1.3. Перехідні положення.....	6
1.4. Зміст нової договірної архітектури.....	6
1.5. Роль судової практики після скасування гку.	6
1.6. Значення реформи для бізнесу.	7
Розділ 2.Нові правила договірної системи права: як тепер будуються договори в бізнесі	8
2.1. Єдина договірна система: цивільне право замість господарського.	8
2.2. Поняття підприємницького договору.....	8
2.3. Нові підходи до структури договорів.	9
2.4. Відповідальність сторін без господарських санкцій.	9
2.5. Принципи договірної свободи у новій редакції.	9
2.6. Сучасні формулювання договірних умов.	10
2.7. Нові інструменти захисту сторін.	10
2.8. Значення нової договірної системи для бізнесу.	11
Розділ 3.Відповідальність сторін і судова практика після скасування господарського кодексу	12
3.1. Загальний підхід: цивільно-правова відповідальність замість господарських санкцій.	12
3.2. Види цивільно-правової відповідальності для бізнесу.	12
3.3. Відповідальність без вини: новий підхід Верховного суду.....	13
3.4. Збитки і упущена вигода: що реально стягнути.....	13
3.5. Обставини непереборної сили і звільнення від відповідальності.	14

3.6. Нові стандарти доказування у господарських (цивільних) спорах.	14
3.7. Стягнення витрат на професійну правничу допомогу.....	14
3.8. Типові приклади сучасної судової практики.	15
3.9. Практичні рекомендації для бізнесу.	15

Розділ 4.Електронні договори та цифрові підписи

у новому договірному праві	16
4.1. Цифровізація договірних відносин, правові основи.	16
4.2. Види електронних підписів: що визнає закон.....	17
4.3. Як укладається електронний договір.	17
4.4. Судова практика: електронна форма – письмова.	17
4.5. Практичні поради щодо оформлення електронних договорів.....	18
4.6. Електронна комерція та «акцепт через дію».....	18
4.7. Взаємодія з державними платформами.....	19
4.8. Приклади формулювань для електронних договорів.	19

Розділ 5.Практичні шаблони договорів

за новим законодавством	20
5.1. Загальні принципи складання цдоговорів.....	20
5.2. Рекомендації щодо складання договорів.....	63
5.3. Судова практика.....	64

Розділ 6. Судовий захист і нова практика

вирішення спорів у 2025 році	65
6.1. Основні зміни після скасування гку.....	65
6.2. Подання позову.....	65
6.3. Судові витрати.	67
6.4. Нові стандарти доказів у бізнес-спорах.....	75
6.5. Судова практика.	75
6.6. Електронний суд на практиці (інструкція).	75
6.7. Виконання рішення суду.	76

Розділ 7. Медіація, претензійна робота

та позасудове врегулювання спорів	77
7.1. Значення позасудового врегулювання спору.....	77

Перейти на сайт →